

REGULACJA RYNKU KSIĄŻKI

POSTULATY SEKCJI WYDAWNICTW DZIECIĘCYCH I MŁODZIEŻOWYCH POLSKIEJ IZBY KSIĄŻKI

1. Książka jest dobrem kultury, nie zwykłym towarem

Domagamy się jednoznacznego uznania książki – w tym książki dziecięcej – za dobro kultury o szczególnym znaczeniu społecznym, edukacyjnym i językowym. Jej podwójny charakter (ekonomiczny i kulturowy) uzasadnia objęcie rynku książki szczególną ochroną prawną, analogiczną do tej, jaka funkcjonuje w innych obszarach realizujących interes publiczny, takich jak edukacja czy media. Regularne czytanie rozwija mózg, uczy krytycznego myślenia, przyczynia się do budowania zdrowia psychicznego, buduje poczucie własnej wartości, a w przypadku literatury dziecięcej buduje więzi (rodzic/opiekun-dziecko).

2. Popieramy ustawę o ochronie rynku książki

Popieramy wprowadzenie ustawy regulującej rynek książki, w szczególności mechanizmu jednolitej ceny książki w pierwszym okresie sprzedaży w powiązaniu z ustalonym maksymalnym rabatem od wydawcy dla dystrybutora, jako warunkiem koniecznym tej regulacji. Obecna praktyka przeceniania książek w dniu premiery (o 30–40%) niszczy podstawy ekonomiczne rynku, czyni cenę okładkową fikcją i prowadzi do eliminacji najsłabszych uczestników rynku. Przyczynia się do odbioru książki jako „towaru” wyprzedazowego, taniego.

Skuteczność regulacji będzie zależała od tego, czy w jej ramach będą przewidziane konkretne narzędzia wspierające czytelnictwo oraz wzrost rynku książki, np. odliczenia od podatku PIT (na wzór ulgi internetowej) i/lub bon na kulturę.

3. Równe warunki konkurencji zamiast prawa silniejszego

Regulacja rynku książki jest konieczna, aby przywrócić realną równość warunków działania wydawców, księgarń i twórców. Obecny model – oparty na presji rabatowej sięgającej 50–60% i koncentracji dystrybucji – faworyzuje największe podmioty i platformy sprzedażowe, eliminując małe, niezależne oficyny.

4. Biblioróżnorodność jest wartością publiczną

Małe, niezależne wydawnictwa są kluczowym źródłem biblioróżnorodności: publikują książki ambitne, eksperymentujące formalnie, artystyczne i edukacyjne, często poza głównym nurtem. Przyczyniają się do promowania polskiej literatury i ilustracji zagranicą, czego wyrazem są liczne wyróżnienia, nominacje i nagrody m.in. na Targach Książki w Bolonii. Bez ochrony rynku znikają debiuty, książki bogato ilustrowane i literatura dziecięca o wysokich walorach artystycznych. Biblioróżnorodność wymaga realnych warunków ekonomicznych, a nie jedynie deklaratywnego wsparcia.

5. Księgarnie stacjonarne są elementem infrastruktury kultury

Niezależne księgarnie są nie tylko punktami sprzedaży, lecz także lokalnymi centrami kultury i animacji czytelnictwa. Ich masowe znikanie prowadzi do zubożenia oferty książkowej i zaniku kontaktu czytelników z literaturą spoza mainstreamu. Postulujemy uznanie księgarń za miejsca kulturotwórcze oraz ich systemowe wsparcie samorządowe i państwowe.

6. Uczciwe i czytelne wynagradzanie twórców

Postulujemy stabilne i przejrzyste zasady wynagradzania autorów i ilustratorów, oparte na realnej cenie okładkowej, a nie na fikcyjnych cenach po rabatach. W przypadku książki dziecięcej – gdzie narracja wizualna i tekstowa są równorzędne – łączny udział twórców musi uwzględniać specyfikę tego medium i realne koszty produkcji. Regulacja rynku tworzy warunki do uczciwych rozliczeń. Postulujemy, aby łączny udział twórców w cenie okładkowej książki dziecięcej (autor/ka tekstu + ilustrator/ka) wynosił 10, maksimum 12% ceny okładkowej netto, liczonej od egzemplarzy realnie sprzedanych, a nie od całego nakładu.

A. Specyfika książki dziecięcej

W książce dziecięcej obrazkowej/ilustrowanej warstwa wizualna i tekstowa mają równorzędne znaczenie artystyczne i komunikacyjne. Ilustracja nie jest dodatkiem do tekstu, lecz współtworzy narrację, sens i wartość estetyczną książki. Oznacza to, że wynagrodzenie musi być dzielone pomiędzy co najmniej dwoje twórców, a nie – jak w literaturze dla dorosłych czy młodzieżowej – przypisane jednej osobie.

B. Realne warunki ekonomiczne produkcji książki

Przy obecnych praktykach rynkowych (rabaty dystrybucyjne 50–55%) oraz realnych kosztach produkcji (druk kolorowy – ilustracje, redakcja, korekta, skład, logistyka, promocja), łączne wynagrodzenie twórców na poziomie 10–12% ceny okładkowej netto stanowi górną granicę finansowej równowagi projektu dla małego wydawcy.

- C. Egzemplarze nieprzeznaczone na sprzedaż muszą być wyłączone z podstawy naliczania. Każdy proces wydawniczy obejmuje pulę egzemplarzy promocyjnych, recenzenckich i autorskich (zwykle 100–150 egzemplarzy przy małych nakładach). Wynagrodzenie procentowe powinno dotyczyć wyłącznie egzemplarzy trafiających do sprzedaży, co odpowiada realiom rynku i praktykom międzynarodowym.

7. Transparentne raportowanie danych sprzedażowych

Domagamy się obowiązku przekazywania rzetelnych danych sprzedażowych przez wszystkich uczestników rynku. Obecnie dysponujemy danymi obejmującymi jedynie część rynku, co uniemożliwia planowanie polityki wydawniczej i ocenę skutków regulacji. Transparentność danych jest warunkiem odpowiedzialnej polityki kulturalnej i gospodarczej.

8. Długie życie książki zamiast logiki szybkiego obrotu

Regulacja rynku powinna sprzyjać wydłużeniu obecności książek w obiegu, a nie wyłącznie krótkoterminowej sprzedaży bestsellerów. Małe wydawnictwa budują katalogi długiego trwania – ich stabilność wzmacnia całe środowisko twórcze i czytelnicze, od autorów po biblioteki.

9. Sztuczna inteligencja jako narzędzie, nie substytut twórczości

AI może wspierać procesy techniczne i organizacyjne w wydawnictwach, lecz nie może zastępować pracy twórczej autorów i ilustratorów. Książka dziecięca jest efektem wrażliwości, doświadczenia i relacji międzyludzkich – wartości, których nie da się zautomatyzować bez utraty jakości i sensu kulturowego.

10. Ochrona całego ekosystemu książki jako interes publiczny

Postulujemy, aby regulacja rynku książki była komunikowana i wdrażana jako działanie na rzecz całego ekosystemu: czytelników, twórców, księgarń, bibliotek, tłumaczy, redaktorów i wydawców. Czytanie jest skutecznym narzędziem wyrównywania szans, rozwija mózg i uczy krytycznego myślenia. Stabilny rynek książki wzmacnia edukację, język, innowacyjność i dobrostan społeczny – a jego osłabienie prowadzi do długofalowych strat kulturowych, społecznych, ekonomicznych i cywilizacyjnych.

11. Postulujemy ograniczenie tzw. egzemplarza obowiązkowego do 2–3 egzemplarzy przekazywanych wyłącznie w celach archiwizacyjnych

Egzemplarz obowiązkowy to ukryty podatek nałożony na wydawców. Wydawcy są zobowiązani do bezpłatnego przekazywania nawet 17 egzemplarzy każdej publikacji do wybranych bibliotek. To realny koszt ponoszony wyłącznie przez jedną stronę rynku. Proponujemy racjonalne minimum: 1 egzemplarz dla Biblioteki Narodowej (archiwizacja), 1–2 egzemplarze dla wybranych kluczowych bibliotek.

12. Postulujemy wprowadzenie obowiązku raportowania wypożyczeń w bibliotekach szkolnych

Postulujemy wprowadzenie obowiązku raportowania wypożyczeń w bibliotekach szkolnych i stopniowe włączanie tych danych do systemu Public Lending Right (PLR) lub stworzenie komplementarnego mechanizmu rekompensat. Potraktowanie literatury dziecięcej i młodzieżowej jako pełnoprawnego segmentu rynku, a nie wyjątku systemowego.

A. Systemowa dyskryminacja literatury dziecięcej i młodzieżowej

Obecnie polski system PLR obejmuje wyłącznie biblioteki publiczne i też częściowo. Biblioteki szkolne – które są najważniejszym miejscem realnego obiegu literatury dziecięcej i młodzieżowej – pozostają całkowicie poza systemem raportowania. W efekcie autorzy, ilustratorzy, tłumacze i wydawcy literatury dziecięcej i młodzieżowej nie otrzymują żadnych tantiem za ogromną część faktycznych wypożyczeń ich książek.

B. „Czarna dziura” danych

Biblioteki szkolne nie są objęte żadnym ogólnopolskim, spójnym systemem raportowania: nie istnieje centralna wiedza o tym, ile i jakie tytuły literatury dziecięcej i młodzieżowej znajdują się w bibliotekach szkolnych; nie wiadomo, które są faktycznie czytane, a które funkcjonują wyłącznie formalnie w zbiorach.

C. Biblioteki pedagogiczne – strategicznie ważne, chronicznie niedofinansowane

Dodatkowo Sekcja zwraca uwagę na biblioteki pedagogiczne, które mają ustawowo wspierać nauczycieli i nauczycieli bibliotekarzy, pełnią kluczową rolę w kształtowaniu jakości edukacji czytelniczej i wyborów lekturowych, a są niedofinansowane i marginalizowane w polityce kulturalnej i oświatowej.

Sekcja Wydawnictw Dziecięcych i Młodzieżowych Polskiej Izby Książki

Wydawnictwo Albus – Iwona Wierzba
Wydawnictwo Babaryba – Marta Tychmanowicz, Marek Tychmanowicz
Wydawnictwo Druganoga – Agata Loth-Ignaciuk
Wydawnictwo Entliczek – Anna Wanielista-Stołecka
Wydawnictwo Ezop – Elżbieta Cichy
Wydawnictwo Format – Dorota Hartwich
Wydawnictwo Hokus-Pokus – Marta Lipczyńska-Gil
Wydawnictwo Literówka – Iwona Stabeusz
Wydawnictwo Lizacc Studio – Lidia Iwanowska-Szymańska
Wydawnictwo Muchomor – Anna Skowrońska, Katarzyna Radziwiłł
Wydawnictwo Oficyna Oryginały – Barbara Caillot, Aleksandra Karkowska
Wydawnictwo Polarny Lis – Monika Walendowska
Wydawnictwo Tako – Katarzyna Klejna, Tomasz Klejna
Wydawnictwo Tatarak – Monika Wróbel-Lutz, Monika Westin, Lucyna Wróbel
Wydawnictwo Widnokrag – Anna Nowacka-Devillard, Dorota Górka, Katarzyna Węgierek
Wydawnictwo Wytwórnia – Magdalena Kłos-Podsiadło, Robert Podsiadło